

Тамара Драганова / Tamara Draganova

**ДИДАКТИЧЕСКИ ВАРИАЦИИ И ОСОБЕНОСТИ
НА ДОМАШНАТА РАБОТА В УЧЕБНИЦИТЕ ПО
ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА В ПРОГИМНАЗИАЛЕН
ЕТАП (по примера на учебниците в 5. клас)**

**Didactical variations and features of homework
in Geography and economics textbooks of the junior
high school stage (using grade 5 textbooks as an example)**

Abstract: This article explores the particular features of homework and didactic variations in geography and economics textbooks. A content analysis and a situational analysis of homework tasks in geography and economics textbooks for the 5th grade of the junior high school educational stage are made. The types of homework tasks in the six versions of the 5th grade geography and economics textbooks are identified, systematized and didactically interpreted. Comparative viewpoints of homework tasks between textbook variants are presented, and specificities are revealed and analysed.

Keywords: homework, geography and economics, geography textbooks, situational analysis, didactic specifics

Домашната работа е обстойно проучен въпрос в дидактиката по принцип, но като всяка дидактическа категория и при нея настъпват промени в резултат от динамиката в развитието на географската наука и на методиката на обучението по география, на глобалните образователни тенденции, на обществените нагласи и вискателност, но най-вече в резултат от неспиращите дигитални трансформации в образованието. Темата за домашната работа остава актуална и през XXI век в условията на образователни реформи, образователни иновации и приложението на изкуствения интелект. Направените обзорен преглед, ситуационен анализ и дидактическа интерпретация по въпроса за домашната работа при всички учебни предмети от общообразователната подготовка в българското училище на ниво програмно-нормативна визия разкрива съхранени дългогодишни образователни традиции, важността и ролята на домашната работа за подпомагане по-задълбоченото и устойчивото усвояване на учебното съдържание, самоконтрола и саморефлексията, самовъзпитанието и поведенческите модели за самостоятелно учене и самоподготовка^{1, 2}.

Безспорно домашната работа остава устойчива категория в дидактиката на обучението по география и е неизменна част от класно-урочната и извънкласната система, от самия процес на обучение, от хода на урока, от учебно-познавателната дейност при конкретни съдържателни аспекти³. Като самостоятелна дидактическа категория домашната работа изисква от учениците самостоятелно изпълнение на конкретна задача/задачи в домашни условия и не само в последните години, като част и от образователната политика за качествено образование. Самостоятелното изпълнение на домашната работа се явява условие за формиране на самостоятелност, като черта на личността на ученика, развиване на креативност и активност, инициативност и обобщаване, усъвършенстване на умения и способности, утвърждаване на навици и нагласи, ценностни устои, времеви кодове и др.

В програмната структура домашната работа е локализирана при *Специфични методи и форми за оценяване на постиженията на учениците*, като е изписано в мн. ч., което предполага множественост при поставяне на домашната работа. Домашните работи по география и икономика за трите класа на прогимназиалния етап са с едни и същи относителни стойности: 5. клас – 30 %; 6. клас – 30 %; 7. клас – 30 %.^{4, 5, 6}. Обща е относителната стойност за един клас при методите и формите за оценяване на постиженията на учениците и включва освен домашни работи и работа в час, работа по проекти, работа по групи и др.

Обект на настоящото изследване е установяването на особеностите на домашните работи по география и икономика във всички варианти на учебници по география и икономика за 5. клас на прогимназиалния образователен етап (общо 6 учебника). Предмет на изследване са рубрикационните полета на въпросите и задачите в края на всяка урочна статия и конкретно в уроците за нови знания, в които се съдържат формулирани задачи за домашна работа. Изследвани са домашни работи от различен дидактически модел – за възпроизвеждане, за запомняне, за сравняване, за анализ, за обобщаване, свързани с развиване и усъвършенстване на практически и дигитални умения, работа с географски карти, атлас и др.

Във всички варианти на учебници по география и икономика за 5. клас се съдържат задачи за самостоятелна работа, поставени за изпълнение като домашна работа. Част от задачите са имплицитно заявени за домашна работа, но с ясното действие на изпълнение в условия, различни от учебния час. Всеки авторски колектив е подходил с ясно заявен личностен научен и дидактически почерк, с разпознаваеми авторски специфики и дизайн при отделните раздели в учебника. Предложената ситуационна картина на домашните работи в учебниците за 5. клас е с обхват по типове уроци – уроци за нови знания, както и извънтекстовия компонент – рубрика „Въпроси и задачи“.

Във **вариант 1** на учебник за 5. клас (**М. Русев и колектив**) при изследване на уроците за нови знания и конкретно задачите за самостоятелна работа в рубриката „Въпроси и задачи“ се отчитат тези, пред които има поставен мнѐ-

моничен знак – *слон*. Авторите на учебника определят задачите с този условен знак като кратки творчески задачи.

В учебника се съдържат задачи за: *написване на кратък разказ*; *кратко съчинение* на тема „В коя климатична област на Африка бих избрал да живея и в коя не?“, „В голяма част от Африка една чешма стига да върне човешкото достойнство?“; *изработване на компас* чрез поставяне на лист от дърво в съд с вода, а над него желязна игла за шиене; *начертаване на схема* за вътрешния строеж на Земята; *правене на „морско пътешествие“* от Бургас до Гренландия, както и край бреговете на Африка от Суецкия провлак по часовниковата стрелка, *записване на морета, заливи, протоци, острови и полуострови* и тяхното *нанасяне на контурна карта*; *съставяне на таблица* за релефни форми; *изчисляване* на разликата между абсолютната и относителната височина на планина; *проследяване на прогнози на времето* по телевизията и *написване на план* на последователността, по която се представя информацията; *написване на кратка информация* за Гълфстрийм в тетрадките като се потърси информация; *проучване на главната река в родното селище*, описване на състоянието, обсъждане със съученици, учители, родители действия за поддържане на реката в добро състояние и *написване на съчинение по темата*; *организиране на излет* в парка в родното селище, близката гора или *изкачване на планински склон* с родители или учители, като се направи проучване и описване в тетрадките на най-често срещаните треви, храсти или дървета; *написване на съчинение* на тема „Зависят ли уменията на човека от неговата раса?“ чрез даване на примери на известни личности от различни раси; *написване на кратко съчинение* за селището, където живеете и неговите проблеми; *търсене на информация в интернет* за ЕС и съставяне на списък на страните, които членуват в него; *търсене на допълнителна информация* за вулканите в Африка и *написване на кратко съчинение* за него в ред – къде е разположен, колко е висок, кога изригва и др.; *съставяне на таблица* по политическа карта на Африка – страни и столици и др.⁷.

Особеност на поставените към учениците самостоятелни задачи се явява необходимостта да представят крайния резултат в тетрадките по география или се изисква писмено представяне на резултата, акцентиране на теми и проблеми в родното място, родния край, селището, в което живеят учениците. Масово задачите за самостоятелна работа се отличават във вътрешната структура на рубриката „Въпроси и задачи“, като не са част от задачите със структурирани отговори, а се отнасят към мнемоничния знак *слон*, визиращ кратки творчески задачи за изпълнение.

Идентифицирано е дидактическо разнообразие на задачите, което включва *написване на разказ, съчинение, начертаване на схема, съставяне на таблица, правене на пътешествие, проследяване на прогнози на времето по телевизията, нанасяне на контурна карта на географски обекти, търсене на допълнителна информация от интернет, организиране на излет и др.* Общо в

учебника се съдържат 14 типа задачи за домашна работа, като се повтарят само тези за написване на съчинение и търсене на информация в Интернет.

Специфика на предложените задачи за самостоятелна работа, която не се среща в другите варианти на учебници и е авторски израз на дидактическо творчество са изработването на компас и организирането на излет в парка в родното селище, близката гора или изкачване на планински склон с родители или учители. Провеждането на проучване в родното селище, парк, гора и др. съвместно с родители, учители и описването в тетрадките е доказано добра образователна традиция и педагогическа практика, което акцентира върху родителската подкрепа при подготовката на домашните работи, ролята на родителите при изработване на домашната работа в различен от аспекта на създаване на добра атмосфера и условия за работа в домашни условия, формирането на навици и самоорганизацията на работата, състоянието на работното място в къщи, родителския контрол и поведенчески модел, но извън дома. От голямо значение е изпълнението на домашни задачи и ролята на семейството, за съвместната работа, за важноста на времето прекарано с детето за неговото израстване, за личността на ученика и се явява примерен модел за възпитание и информално образование. Тезата е защитена и от Д. Димитрова, че „колкото по-добри са взаимоотношенията между учителя, ученика и родителите, толкова по-ползотворна ще е подготовката на обучаемите“ в различни аспекти – от създаването на подходящи условия за учене през съвместните дейности до крайния продукт от изпълнението на домашната работа⁸.

Особеност на домашните работи, които не се констатира при другите варианти на учебници, е задачата за проучване на главна река в родното селище, при която се изисква обсъждане не само със съученици и учители, а и с родители в контекста за поддържане на реката в добро състояние. Авторският колектив включва и възможността за изпълнение на задача с родителите при изкачване на планински склон, развиване на наблюдателността и описването на най-често срещаните треви, храсти или дървета. Задача, която също предполага съвместност на действието в домашни условия, е проследяването на прогнози на времето по телевизията, като се поставя акцент върху ролята на семейството при изпълнение на домашните работи. Последните две задачи за домашна работа предполагат изпълнение съвместно със семейството и прекарване на повече време с родителите, което е модел на семейно сътрудничество и взаимодействие, на промяна ролята на родителите и засилване значимостта на такава форма на общуване⁹.

Авторският колектив на учебника интегрира допълнително самостоятелно каре в уроци за практическа дейност на тема „Задача за домашна работа“ или „Домашна работа за отличници“, където са представени задачи за проучване по конкретни теми, работа с контурна карта, работа с текст – извличане на информация от текст, съставяне на визитни картички на континенти и страни, по зададен предварително пример с визитна картичка на Земята. Общо в учебника се съдържат 16 типа задачи за домашна работа.

Във **вариант 2** на учебник за 5. клас (**А. Попов и колектив**) при изследваната специфика на задачи, които са поставени за домашна работа, като същите са свързани с практически умения за: *правене на рисунка или снимка на форми на релефа в родния край и разказване пред класа; изработване на схема за елементите на климата; описване с текст изменението на климатичните елементи от Екватора към полюсите; написване на кратък текст за климатичен пояс по дадени думи; написване на кратък текст за „Водите на сушата – безценно природно богатство за хората“, „Светът – мозайка от малки и големи държави“; писмено описване на природна зона по правило; съставяне на текст за описване на избрана раса по основни признаци; описване на родното селище по правило; изчертаване на схема за факторите на развитие на стопанството; изработване на презентация на тема „Сахара – най-величествената пустиня на Земята“, „Пясъчната буря – огненият вятър на пустинята“; написване на съчинение като се проучва информация от допълнителни източници; нанасяне на контурна карта наименования на изучени реки и езера; съставяне на маршрут на мислено пътешествие с кораб около бреговете на Африка, в природна зона; описване на оазис или нарисуване; изработване на рекламни материали при организиране на екскурзия от туристическа фирма „Африка – царство на дивата природа“¹⁰.*

Общо 11 типа задачи за домашна работа се съдържат в учебника, като се повтарят тези за написване на съчинение и кратък текст, описване на географски обект и изчертаване на схема. Специфика, с която се откроява дизайна на домашната работа във варианта на учебник, е правенето на рисунка или снимка и изработването на рекламни материали.

Систематизираните задачи от рубриката „Въпроси и задачи“ разкриват няколко посоки, по които са ориентирани практическите задачи: 1. съставяне на текст, съчинение, писмено описание; 2. изчертаване на схема; 3. изготвяне на презентация; 4. правене на рисунка, снимка; 5. съставяне на маршрут; 6. изработване на реклама. Констатират се голяма дидактическа честота и разнообразие на задачите, които може да се изпълнят самостоятелно за домашна работа. Особеност при задачите се открива при активното действие по съставяне и описване, които трябва да се извършват *по правило*. Друга особеност се явява големият брой задачи, свързани със съставяне на кратък текст по конкретна тема или географски обект, описване на географски обекти и др. Изработването на презентации, както и останалите задачи за изработване на схема, снимка, реклама и др. има практическа насоченост и цели развиване на практическите умения, в това число и на дигиталните компетентности на учениците.

Във **вариант 3** на учебник за 5. клас (**Р. Пенин и колектив**) в рубриката „Въпроси и задачи“: са включени задачи за самостоятелна работа за учениците, които са позиционирани чрез условни знаци. Един от условните знаци (черна стрелка, насочена нагоре) е изцяло обвързан с домашната работа и изисква проучване на информация от различни източници, подходящи за изпълнение вкъщи: *проучване и представяне на кратък текст за пътешествията на*

Джеймс Кук и Абел Тасман; *проучване в Интернет за съвременни изследвания* на Слънчевата система с помощта на новите технологии; *проучване книгата* на световноизвестния френски писател Жул Верн „Пътешествие до центъра на Земята“ и обсъждане със съученици; *измерване на температурата на въздуха* в 7, 14, 21 ч. с помощта на термометър и *изчисляване на средната денонощна температура*, сравняване; *написване на кратък текст* за предимствата и недостатъците на климат с четири сезона; *проучване на минерални извори в родния край* и как се използва водата в тях; *проучване на речната система на реката*, преминаваща през вашето селище; *проучване на почвите във вашето селище*; *проучване какви национални паркове или резервати* има в близост до вашето селище, какви *растения и животни* се опазват в тях, кои от тях са в Червената книга на България; *проучване кога и как е построено вашето селище* и разказване в клас; *проучване в кои международни организации* членува България; *нанасяне на контурната карта* обектите от границите и крайбрежието на Африка; *измерване с помощта на мащаба* на картата в атласа дължините на Атласките и Драконовите планини, *правене на характеристика на планините по план*; *нанасяне и оцветяване климатичните пояси* на контурната карта на Африка и *попълване на легендата*; *нанасяне на контурните карти реките и езерата* на Африка; *нанасяне на контурната карта на Африка природните зони*, по-големите *държави* като се използват атласите; *правене на проучване кои са най-посещаваните туристически места* в Африка¹¹.

Общо 10 типа задачи за домашна работа се съдържат в учебника: проучване и представяне на кратък текст, проучване в Интернет за съвременни изследвания, проучване на книга, измерване на температурата на въздуха, изчисляване на средната денонощна температура, написване на кратък текст, проучване на минерални извори в родния край, проучване на речна система на река, проучване на почвите във вашето селище, национални паркове, резервати, растения и животни, реки, езера и др., проучване на международни организации, нанасяне на контурна карта, измерване с помощта на мащаб, правене на характеристика на планините по план, правене на проучване за най-посещаваните туристически места. С най-голяма честота на повтораемост са задачите за проучване на географски обекти, процеси, явления и организации. Дидактическа специфика в учебника при самостоятелните задачи е голямото внимание, което се отделя на родния край и приложението на краеведския принцип в обучението по география.

В учебника не се изисква изпълнение на задачи за домашна работа по правило, но при характеризирането на планините е заявено да се изпълни по план. Вариантът на учебник се отличава от останалите при конкретизирането на задача за проучване на книгата на световноизвестния френски писател Жул Верн „Пътешествие до центъра на Земята“ и обсъждане със съученици. Задачата е част от общозаявените задачи за домашна работа за търсене и проучване на информация в Интернет за даден географски обект, което включва и проучване на електронен вариант на книга в Интернет.

Във **вариант 4** на учебник за 5. клас (**М. Мандова-Русинчовска и колектив**) има рубрика „Въпроси и задачи“, в която се съдържат задачи, изискващи самостоятелна работа и са установени за домашна работа: *проучване* приносът на българи в опознаването на света; *изчисляване на действително разстояние* между София и Русе по права линия; *правене в тетрадките на схема* на вътрешния строеж на Земята; *търсене на информация и записване* в тетрадките кои от днешните континенти са били части от Лавразия и кои – от Гондвана; *надписване имената* на океаните и по-големите морета на контурна карта; *проучване* типовете форми на релефа във вашия роден край и как те са повлияли на живота и стопанската дейност; *описване* на валежите в населеното място, където живеете – вид на валежите, сезона, през който ги наблюдавате; *търсене на данни* за големи екологични катастрофи в Световния океан; *съставяне на план* и описване на река, която протича през вашия роден край; *проучване* на почви в родния край и какво отглеждат хората върху тях; *търсене на информация* за българската изследователска програма, провеждана в Антарктида; *поясняване* какви стопански дейности се развиват във вашето родно селище и към кои направления се отнасят; *нанасяне върху контурна карта* на крайните точки на Африка, по-големите острови, полуострови, заливи, протоци, морета и океани, с които граничи континентът; *търсене на допълнителна информация* за значението на Суецкия канал; *правене на пътешествие* по 30° и. д. от картата на Африка и посочване на екологични проблеми от добива на полезни изкопаеми; за домашна работа върху контурната карта *надписване на имената* на реките, езерата и водопадите; *търсене на информация* за резерватите на континента¹².

Специфика на задачите за домашна работа се явява и в този вариант на учебник приложението на краеведския принцип, традиционен за училищната география. Общо 9 типа задачи за домашна работа се съдържат в учебника. Дидактическа особеност се констатира при задачата за съставяне на план и описване на река, която протича през родния край, като не се съдържат други задачи за изпълнение по план или по правило.

В учебника е включена задача при тема „Води“ в рубриката „Въпроси и задачи“, която единствено е определена писмено „за домашна работа“ и е свързана с работа с контурна карти – нанасяне имена на реки, езера и водопади.

Във **вариант 5** на учебник за 5. клас (**Л. Цанкова и колектив**) има рубрика „Въпроси и задачи“, в която са включени задачи, които имат своя вътрешна структура, обозначена с условни знаци, описани в началото на учебника от авторския колектив. Задачите за самостоятелна работа са за: *проучване на възможностите на съвременните технологии за ориентиране в пространството* чрез ползване на интернет; *ползване на интернет и проучване на изкуствените спътници, орбиталните станции, телескопите, космическите сонди, представяне на отговор на въпроси*, в това число и приносът на българската наука за опознаването на Космоса; *начертаване на схема* на вътрешния

строеж на Земята; *ползване на интернет и подбор на снимки* и информация за равнинни, изпъкнали и вдлъбнати форми на релефа, *представяне* пред класа на резултатите; *описване на климата на родния край, оценяването* като условие за живот и като фактор за трудовата дейност на хората; *проучете какви опасности грозят Световния океан* и как може да се предотвратят; *проучване с какво се замърсяват водите* във вашия роден край, възможности да се спре замърсяването, даване на идеи; *проучване на застрашени растителни и животински видове* в България, родния ви край, разказване и даване на идеи за опазването им; *описване на селището*, в което живеете, какво е неговото бъдеще; *нанасяне и надписване на контурната карта* на света най-големите по площ страни по континенти, страни с най-голям брой население, републики и монархии; *нанасяне на държавите* в Европа, образувани след 1990 г. на контурната карта; *проучване на стопанските дейности* във вашето селище, съотнасяне към икономическа група и описване на факторите за развитие; *използване на текст и информация от интернет* за въздействието на хората върху природата в отделни природни зони; *ползване на интернет и/или допълнителна литература* за предложение на обекти за посещение в Танзания при участие в експедиция; *предлагане на маршрут* ако работите в туристическа фирма в Кайро¹³.

Задачите за самостоятелна работа в учебника са ориентирани към практически дейности, като основно място заема проучването на родното място и обекти в Интернет – на изкуствените спътници, орбиталните станции, телескопите, космическите сонди, опасности за Световния океан, замърсяване на водите и др., работа с контурна карта и нанасяне на географски обекти, изчертаване на схема. Системно присъстват активното действие за проучване и ползването на Интернет. Задачите се отличават с дидактическо разнообразие. Общо са представени 9 типа задачи за домашна работа.

Специфика, с която се отличава дизайнът на домашната работа във варианта на учебник е предложението за маршрут на туристическа фирма, проучването на теми, свързани с глобалните екологични проблеми, и представянето на отговор на въпроси. В цялостната структурна рамка на домашната работа е поставен съдържателен акцент върху географски обекти и дейности в родния край.

Във **вариант 6** на учебник за 5. клас (**С. Дерменджиева и колектив**) се открояват задачи, които са обозначени с мнемоничен знак *Земното кълбо* в червен цвят, което спрямо указателя за работа с учебника на авторския колектив са *задачи за приложение на знания и умения*. При констатираните дидактически варианти е ясно разписан начинът на изпълнение, както и самите задачи са съобразени с възрастовите особености на учениците. Задачите мога да бъдат групирани за: 1. работа с контурна карта и нанасяне на географски обекти – форми на релефа, реки, езера, държави и др.; 2. работа в дигитална среда и търсене на информация за родното селище, известни хора в света, за откривателите и изследователите на Африка и др. от конкретни сайтове,

работа с географска карта в <https://www.google.bg/maps/> и електронна игра (http://learning-corner.learning.europa.eu/play-games_bg), както и задача с градусна мрежа и установяване на паралели и меридиани, които се пресичат на територията на България; 3. Практически задачи за изработване на схема за вътрешния строеж и външните обвивки на Земята, изчисляване, написване на описание на климатичен пояс в България, туристически маршрут и др.¹⁴. Общо са представени 12 типа задачи за домашна работа.

Във всичките варианти на учебници по география и икономика присъства рубрика с въпроси и задачи в края на урочната статия и всеки вариант съдържа различни по дидактически тип и честота на прилагане задачи за домашна работа.

Идентифицирането и систематизирането на задачите за домашна работа от всички варианти на учебници по география и икономика разкрива общо 19 типа задачи, които са различни като количествени стойности, дидактически дизайн и съдържателна визия (фиг. 1.). На фиг. 1. са представени варианти на задачи за домашна работа в реда на контентанализа на учебниците, без да са групирани по критерии. Вариантите на учебници 1, 2 и 6 може да бъдат групирани, по големия брой на типовете задачи за домашна работа – 16, 11 и 12. Вариантите на учебници 3, 4 и 5 могат да бъдат групирани във втора група с по-малък брой на типа задачи за домашна работа – 10, 9 и 9.

Фиг. 1. Варианти на задачи за домашна работа в учебниците по география и икономика за 5. клас

Във варианти на учебници 1, 3 и 4 се констатира терминологично присъствие на ключовата фраза – *домашна работа*, позиционирана на различни места в структурата на учебниците. Във вариант 1 има въведено допълнително самостоятелно каре в урочни статии за практическа дейност на тема „Задача за домашна работа“ или „Домашна работа за отличници“. При вариант 3 е тер-

минологично закодирано чрез условен знак – *черна стрелка, насочена нагоре*, като включва задачи за домашна работа с проучване на информация от различни източници и подходящи за изпълнение въщи. Във вариант 4 се констатира терминологичното присъствие в урочна статия за нови знания на тема „Води“ и в рубриката „Въпроси и задачи“, където е разписано писмено задачата да е „за домашна работа“ (работа с контурна карти и нанасяне имена на реки, езера и водопади).

Контентанализът на учебниците разкрива присъствието на задачи, при които се изисква изпълнение по правило и по план (или последователност) – варианти на учебници 1, 2, 3 и 4. Във вариант 2 е определено описването на природна зона и селище да се извърши *по правило*, а във варианти 1, 3 и 4 дейностите за проследяване прогноза на времето, характеристика на планина и описване на река да става *по план*.

Във варианти на учебници 1 и 4 авторските колективи много ясно са заявили изпълнението на задачите за домашна работа да става в тетрадките. Изискването е с доказан положителен ефект в педагогическата психология и развива множество интелигентности при обучаемите.

Вариант на учебник 1 единствен предлага на учениците задача за домашна работа, свързана със съставяне на визитни картички на континенти и страни, по зададен предварително пример с визитна картичка на Земята с ясно разпознаваем план от последователни стъпки при изпълнение.

Вариант на учебник 2 единствен съдържа задача за домашна работа, чието изпълнение и представяне трябва да се реализират чрез изработване на презентация, като са зададени конкретни теми: „Сахара – най-величествената пустина на Земята“ и „Пясъчната буря – огненият вятър на пустинята“.

Вариант на учебник 6 единствен включва записани конкретни интернет линкове към сайтове за работа с географски карти и електронни игри при изпълнение на задачи за домашна работа: <https://www.google.bg/maps/>, http://learning-corner.learning.europa.eu/play-games_bg.

Във всички варианти на учебници по география и икономика при задачите за домашна работа присъстват съдържателно и ясно разписани дейности, свързани с обекти от родния край и приложението на краеведския принцип в обучението по география. Авторските колективи предлагат в учебниците дидактическо разнообразие от задачи за самостоятелна работа, като изпълнение на домашна работа с географски обекти от родния край – форми на релефа, планина, парк, планински склон, климат, река, минерални извори, почви, застрашени растителни и животински видове, селище и др.

Във всички варианти на учебници по география и икономика в 5. клас преобладават задачи за домашна работа, които съответстват на равнищата на усвоеност по Таксономията на Б. Блум за познаване, за разбиране и за приложение. Малко са задачите за домашна работа в учебниците за анализиране, за синтезиране и за оценяване. Дидактическият дизайн на задачите за домашна работа в учебниците са съобразени с възрастовите особености на учениците.

В учебната програма по география и икономика за 5. клас са разписани компетентности като очаквани резултати от обучението, които детерминират същността и съдържателните изисквания на част от задачите за домашна работа, формулирани от авторските колективи. Компетентности като очаквани резултати на програмно ниво, пренесени в учебниците като модели на задачи за домашна работа, но творчески трансформирани от авторските колективи, са: „нанася на контурна карта маршрутите на мореплавателите; изработва схема на вътрешния строеж и външните обвивки на Земята; съставя кратък географски текст с помощта на ключови думи или съпътстващи въпроси; определя значението на Световния океан и необходимостта от опазването му; описва основните природни зони по правило; описва бреговете на Африка по карта; нанася върху контурна карта климатичните пояси на Африка; отговаря на географски въпрос като комбинира различни източници на информация; съставя маршрут за мислено пътешествие из природните зони на Африка; нанася върху контурна карта названията на географските обекти“¹⁵.

Всички варианти на учебници по география и икономика съдържат задачи, свързани с програмно разписаните компетентности: нанасяне на контурна карта, изработване на схема, съставяне на кратък текст, описване на географски обект, съставяне на маршрут за пътешествие. Контентанализът и ситуационният анализ разкриват, че задачите за домашна работа в учебниците по география и икономика са носители на активното действие за постигане на компетентностите като очаквани резултати и по свой авторски стил са надградили дидактически и аргументирано съдържанието и дизайна на задачите.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ **Драганова, Т.** Опит за обзореи поглед по въпроса за домашната работа при учебните предмети от общообразователната подготовка – програмно-нормативна визия (първа част). Доклади от годишна университетска научна конференция, 8–9 юни 2023 г., Велико Търново. Електронно издание. Велико Търново: ИК на НВУ „Васил Левски“, 2023, с. 2009.

² **Драганова, Т.** Опит за обзореи поглед по въпроса за домашната работа при учебните предмети от общообразователната подготовка – програмно-нормативна визия (втора част). Доклади от годишна университетска научна конференция, 8–9 юни 2023 г., Велико Търново. Електронно издание. Велико Търново: ИК на НВУ „Васил Левски“, 2023, с. 2021–2022.

³ **Андреев, М.** Процесът на обучението. Дидактика. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1996, с. 299–300.

⁴ **Учебна програма** по география и икономика за V клас (общообразователна подготовка), 2020, с. 8.

⁵ **Учебна програма** по география и икономика за VI клас (общообразователна подготовка), 2020 г., в сила от учебната 2022/2023 г., с. 7.

⁶ **Учебна програма** по география и икономика за VII клас (общообразователна подготовка). 2017, с. 8.

⁷ **Русев, М., В. Сулеменко, С. Полименов, М. Делчев, Ц. Ценова.** География и икономика 5 клас. София: „Архимед 2“ ЕООД, 2023.

⁸ **Димитрова, Д.** Предизвикателства пред стажант-учителите в мултикултурна образователна среда. – В: Сборник с доклади от научно-практическа конференция „Актуални политики и практики в образованието. Преподаване и учене за развитие на умения за 21. век, гр. Плевен, 2024 г. ВТУ, Педагогически колеж – Плевен, 2024, с. 62.

⁹ **Драганова, Т.** Ръководството за домашна работа в основното образование на Македония и домашната работа по география като образователна политика за усъвършенстване на неурочната самостоятелна работа. – В: Сборник доклади от годишна университетска научна конференция, Велико Търново, 14–15 юни 2018 г. Велико Търново: ИК на НВУ „Васил Левски”, 2018, с. 283–284.

¹⁰ **Попов, А., Е. Константинова, К. Милкова, Д. Ангелова-Ганчева, Ж. Здравкова.** География и икономика 5 клас. София: КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2023.

¹¹ **Пенин Р., В. Стоянова, Т. Трайков, Д. Желев.** География и икономика за 5. клас. София: КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2023.

¹² **Мандова-Русинчовска, М., Ц. Заркова, М. Върбанов.** География и икономика 5. клас. София: СД „Педагог 6“, 2023.

¹³ **Цанков Л., Н. Димов, Е. Лазарова, Г. Коцев, Г. Бърдаров, Н. Гетова.** География и икономика 5. клас. София: „Просвета Плюс“ ЕООД, 2023.

¹⁴ **Дерменджиева С., П. Събева, П. Стоянов, Н. Николова, Ц. Пейкова.** География и икономика 5. клас. София: „Просвета-София” АД, 2023.

¹⁵ **Учебна програма** по география и икономика за V клас (общообразователна подготовка), 2020, с. 3–6.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Андреев, М. Процесът на обучението. Дидактика. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 1996. [Andreev, M. Protsesat na obuchenieto. Didaktika. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski”, 1996]

Дерменджиева С., П. Събева, П. Стоянов, Н. Николова, Ц. Пейкова. География и икономика 5. клас. София: „Просвета-София“ АД, 2023. [Dermendzhieva, S., P. Sabeva, P. Stoyanov, N. Nikolova, Ts. Peykova. Geografia i ikonomika 5. klas. Sofia: SD „Prosveta-Sofia“ AD, 2023]

Димитрова, Д. Предизвикателства пред стажант-учителите в мултикултурна образователна среда. – В: Сборник с доклади от научно-практическа конференция „Актуални политики и практики в образованието. Преподаване и учене за развитие на умения за 21. век, гр. Плевен, 2024 г. ВТУ, Педагогически колеж – Плевен, 2024, с. 56–62. [Dimitrova, D. Predizvikelstva pred stazhant uchitelite v multukulturna obrazovatelna sreda. – V: Sbornik s dokladi ot nauchno-prakticheskа konferentsia „Aktualni politiki i praktiki v obrazovaniето. Prepodavane i uchene za razvitie na umenia za 21. vek, gr. Plevен, 2024 g. VTU, Pedagogicheski kolezh – plevен, 2024, pp. 56–62]

Драганова, Т. Опит за обзорен поглед по въпроса за домашната работа при учебните предмети от общообразователната подготовка – програмно-нормативна визия (първа част). Доклади от годишна университетска научна конференция, 8–9 юни 2023 г., Велико Търново. Електронно издание. Велико Търново: ИК на НВУ „Васил Левски“, 2023, с. 2009–2020. [Draganova, T. Opit za obzoren pregled po vaprosa za domashnata rabota pri uchebnite predmeti ot obshtoobrazovatelната podgotovka – programno normativna viziya (parva chast). Dokladi ot godishna universitetska nauchna konferentsiya, 8–9 yuni 2023 g., Veliko Tarnovo. Elektronno izdanie. Veliko Tarnovo: IK na NVU „Vasil Levski“, 2023, pp. 2009–2020]

Драганова, Т. Опит за обзорен поглед по въпроса за домашната работа при учебните предмети от общообразователната подготовка – програмно-нормативна визия (втора част). Доклади от годишна университетска научна конференция, 8–9 юни 2023 г., Велико Търново. Електронно издание. Велико Търново: ИК на НВУ „Васил Левски“, 2023, с. 2021–2029. [Draganova, T. Opit za obzoren pregled po vaprosa za domashnata rabota pri uchebnite predmeti ot obshtoobrazovatelната podgotovka – programno normativna viziya (vtora chast). Dokladi ot godishna universitetska nauchna konferentsiya, 8–9 yuni 2023 g., Veliko Tarnovo. Elektronno izdanie. Veliko Tarnovo: IK na NVU „Vasil Levski“, 2023, pp. 2021–2029]

Драганова, Т. Ръководството за домашна работа в основното образование на Македония и домашната работа по география като образователна политика за усъвършенстване на неурочната самостоятелна работа. – В: Сборник доклади от годишна университетска научна конференция, Велико Търново, 14–15 юни 2018 г. Велико Търново: ИК на НВУ „Васил Левски“, 2018, с. 274–287. [Draganova, T. Rakovodstvoto za domashna rabota v osnovnoto obrazovanie na Makedonia I domashnata rabota po geografia kato obrazovatelna politika za usavarshenstvane na neurochnata samostoyatelna rabota. – V: Sbornik dokladi ot godishna universitetska nauchna konferentsia, Veliko Tarnovo, 14–15 yuni 2018 g. Veliko Tarnovo: IK na NVU „Vasil Levski“, 2018, pp. 274–287]

Мандова-Русинчовска, М., Ц. Заркова, М. Върбанов. География и икономика 5. клас. София: СД „Педагог 6“, 2023. [Mandova-Rusinchovska, M., Ts. Zarkova, M. Varbanov. Geografia i ikonomika 5. klas. Sofia: SD „Pedagog 6“, 2023]

Пенин Р., В. Стоянова, Т. Трайков, Д. Желев. География и икономика за 5. клас. София: КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2023. [Penin, R., V. Stoyanova, T. Traykov, D. Zhelev. Geografia i ikonomika 5. klas. Sofia: KLET BULGARIA, 2023]

Попов, А., Е. Константинова, К. Милкова, Д. Ангелова-Ганчева, Ж. Здравкова. География и икономика 5 клас. София: КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2023. [Popov, A., E. Konstantinova, K. Milkova, D. Angelova-Gancheva, Zh. Zdravkova. Geografia i ikonomika 5. klas. Sofia: KLET BULGARIA, 2023]

Русев, М., В. Сулеменко, С. Полименов, М. Делчев, Ц. Ценова. География и икономика 5 клас. София: „Архимед 2“ ЕООД, 2023. [Rusev, M., V. Sulemenko, S. Polimenov, M. Delchev, Ts. Tsenova. Geografia i ikonomika 5. klas. Sofia: „Arhimed 2“ EOOD, 2023]

Учебна програма по география и икономика за V клас (общообразователна подготовка), 2020 г., в сила от учебната 2021/2022 г. [Uchebna programa po geografiya i ikonomika za V klas (obshtoobrazovatelna podgotovka), v sila ot uchebnata 2021/2022 g.]

Учебна програма по география и икономика за VI клас (общообразователна подготовка), 2020 г., в сила от учебната 2022/2023 г. [Uчебna programa po geografia i ikonnomika za VI klas (obshtoobrazovatelna podgotovka), v sila ot uchebnata 2022/2023 g.]

Учебна програма по география и икономика за VII клас (общообразователна подготовка). 2017. [Uчебna programa po geografia i ikonnomika za VII klas (obshtoobrazovatelna podgotovka), 2017.]

Цанков Л., Н. Димов, Е. Лазарова, Г. Коцев, Г. Бърдаров, Н. Гетова. География и икономика 5. клас. София: „Просвета Плюс“ ЕООД, 2023. [Tsankova L., N. Dimov, E. Lazarova, G. Kotsev, G. Bardarov, N. Getova. Geografia i iekonomika 5. klas. Sofia: „Prosveta Plyus“ EOOD, 2023]